

vorni, što su nastavili govorima nasilja» (str. XVIII). Nittiju je dakle prošli svjetski rat i nastavak državničkog nasilja kriv, što Evropa »revolucionarno vrije«. Nije tu sva krivnja; dublji je korijen tom zlu. Prilike ne čine čovjeka strastvenim, nego pokazuju, kakav je tko. Tako je i s narodima. Raskršćanjivanje je strpalo Samsona u tamicu; sada ga tjera u zdvojnost*), potrese temeljima zgrade**) i pokapa sebe i Evropu***)

POTREBA KATOLIČKOG POKRETA.

U zadnjem smo broju vidjeli, kako nam mora biti mila i sveta sloga svih katolika; vidjesmo, i teške kazne, kojim Bog udara na nesložne katoličke narode. U istom broju obećasmo, da ćemo u ovom govoriit, kakova mora ta sloga konkretno biti kod nas Hrvata. Mnogi dakako očekuju, da ćemo iznijeti nacrt o svim pitanjima, u kojima moramo biti složni, kao i o načinu i mjeri. Na to je i pisac ovih redaka mislio isprva, ali je evo odustao. Razlog je tome jednostavan: Najprije treba da se svi složimo o temelju svakog vanjskog rada u katoličkom pokretu; valja da se temeljito uvjerimo o potrebi tog rada i pokreta.

I.

Evropa boluje. Njezina kultura zdvaja poput Samsona i hoće da sebe i druge pokopa pod razvalinama materijalističke prosvjete; pobjednici nemaju mira, a pobijedeni čekaju čas odmazde. U Evropi sve vrije kao uoči socijalne revolucije. Ovaj kontinent može kazati sa psalmistom: »Gospode! Ništa nije zdrava u tijelu mojem od gubeva

*) U Lukinu evanđelju (Lk. 8) čitamo, kako je Isus istjerao mnoštvo đavola iz bjesomučnog čovjeka i ono uđe u krdo svinja i svinje navalise u jezero i utope se. Dostojevski je taj ulomak stavio u usta Stjepana Trofimovića, koji veli: »To je na vlas kao naša Rusija. Ti đavoli, koji izlaze iz bolesnika i ulaze u svinje — to su rane, svi mijazmi, sva nečist, svi đavoli i svi đavolčići, što se nakupiše u velikoj i miloj našoj otadžbini, u našoj Rusiji, kroz vijekove i vijekove! Ali velika misao i velika volja obasjati će odozgor, kao što onoga bezumnika bijesnog, i svi će đavoli izaći, i sva nečist, sva ta gadost, i sami će moliti da uđu u svinje. Pa možda su već i ušli! To smo mi, mi i oni i ja, možda prvi na čelu, i mi ćemo se baciti, bezumni i pobiješnjeli sa hrđi u more i svi ćemo potonuti, a tamo nam je i mjesto«. Tako Trofimović o pokvarenoj inteligenciji u Rusiji.

**) Ovo kao da priznaje neupravno i Nitti, kada veli: »Sada je potrebniji mir pobjednicima, nego li pobijedenima. Ali sačuvati se može samo ono, što se temelji na istini i pravdi« (VII). No što je istina i pravda? Svak je drukčije zamišljao, ako se ne slaže s kršćanskim pojmom istine i pravde.

***) Neće li onda i Crkva katolička propasti? Ne mora li papa biti rimski biskup? — Evropa je neznanan dio svijeta, pa bi mogla kat. Crkva ondje ne biti u sadanjem broju, a papa može biti rimski biskup i ako stoluje drugdje.

tvoje; nema mira u kostima mojim od grijeha mojega, jer bezakonja moja izadoše vrh glave moje, kao teško breme otežase mi. Usmrđeše se i zagnojše se rane moje od bezumlja mojega. Zgrčila sam se i pogurila se veoma; vas dan idem sjetna. Jer sam iznutra puna ognja i nema ništa zdravo na tijelu mojem. Iznemogoh i veoma oslabih, ričem od trzanja srca svojega« (Ps. 37, 4—8). Tako vapije »nesretna Evropa«, kako ju je nazvao Pijo X u poznatoj svojoj mirovnoj molitvi; vapila je tako za rata i prve godine mira, a vapije i danas jednako, ako ne i tužnije i s više boli i svijesti. Izgledalo je doduše, iza dovršenog ratovanja, da će svijet odahnuti i da će se radovati željkovanom miru. Prevarismo se. Nad Evropom se je ispunila Isajijina riječ: »Nemoj se radovati, zemljo Filistejska sva kolika, što se slomi prut onoga, koji te je bio; jer će iz korijena zmiijnjega niknuti bazilisk, i plod će mu biti zmaj ognjeni krilati« (14, 29—30). Rat je prodaljen i ako u drugom obliku*). Nema više organičkog spoja izmed država: mržnja je kao »basilisk« rastrovala i odijelila duhove. Loža od g. 1723. kuži svojim zadahom svu našu kruglju, posebno katoličke narode u Evropi: baja im o bratstvu bez nadnaravne vjere, a obdarriva ih revolucijama; deklamuje im o slobodi i jednakosti bez vjerskih načela, da im evo donese nesnosne posljedice »ratnog mira« i slobodu barbarskog egoizma. U mitologiji je Pandora digla poklopac sa posude, u kojoj je njezin muž Epimetej bio zatvorio vjetrove; čim je otvorila posudu, vjetrovi se razbjegoše, a ona ih više nije mogla da okupi. To je isto učinio i zadnji rat. Na Evropu navalise sva moguća zla iz raspojasanosti i ona je oboljela, a doskora će nađoći kriza te bolesti: opća socijalna revolucija, kako vidjesmo u predašnjem članku. To će biti »zmaj ognjeni«.

Evropa je »puna bezakonja«, koja izadoše vrh glave njezine; unutra je »puna ognja«, u njoj vrije kao u zdvojnomo Samsonu. A što radi loža? Kako je nekoć Nero zapalio Rim i onda (po Tacitu) podmetnuo krivnju kršćanima, tako i ona hoće da bijes bolesne Evrope upotrebi u svoje svrhe i iskali kao »proturkva« na katoličkoj Crkvi i katoličkim narodima. Ona hoće da svrne vodu na svoj mlin. Kako? Poput Gambette nemirnim i nezadovoljnim masama pokazuje prstom

*) »Evropa, razdijeljena u dva dijela, ne može da bude mirna ni sad, pošto je pobijedeni položio oružje; pobjednik je primoran da se oruža radi svog nutarnjeg nemira, iz uvjerenja, da njegov spas leži samo u sili. Isto vrijeđi i za flote. Pomorska naoružanja obavljaju se kao za okladu. Ako su radi toga bili prije zabrinuti pobijedeni, sada su zabrinuti pobjednici, u izmjeni međusobnog nepovjerenja, koje je nastalo među njima poslije rata. Utakmica među Velikom Britanijom, Sjedinjenim državama Amerike i Japanom; utakmica u pomorskom naoružanju, u koju su stupile ove tri zemlje, jest činienica, koja pobuđuje zabrinutost, a natjecanje, nastalo između dvaju velikih anglo-saskih naroda, mora postati vrlo šteinim za civilizaciju«. Tako Nitti u svom djelu »Evropa bez mira« (str. 96—97). »Doživili smo dvije historijske epohe: Evropa, koja je bila vesela i sretna, poslije ogromnog rata je ugrožena dekadenciom i surovošću, koja podsjeća na propast rimskog carstva (Ib. str. 3).

Crkvu i katolike: »Eto to je neprijatelj«. Tako je loža uradila iza rata u Mađarskoj, Češkoj, gotovo u svih 30 evropskih država. Uspjeh nije bio svugdje jednak, kako je općenito poznato. Tako ni navala nije bila svugdje otvorena, nego većinom podmukla, lagana, ali trajna i sustavna. I tom rabotom loža nastavlja.

A kod nas?

II.

29. travnja 1922 je cijeli katolički episkopat u Jugoslaviji poslao kralju, predsjedniku ministarstva i ministru vjere predstavku. U njoj se tuže na vladu i njezin postupak prema katoličkoj Crkvi. Tako je vlada u Bačkoj, Banatu i Baranji pozatvarala katoličke konfesionalne škole, čak i privatne zgrade katoličkih redova upotrebila za državne škole, a redovnice iz tih zgrada istjerala i svećeniku zabranila pristup u državnu školu. Episkopat je uzalud vladu pozivao 4. svibnja 1921. i 23. rujna 1921., da to ispravi. U Velikom je Bečkereku 14.000 katolika zamolilo dozvolu u vlade, da ondje ostane kat. škola, koju su imali 42 godine. Vlada je to uskratila, a ipak 1200 Židova u istom gradu dobiše konfesionalnu školu. Međutim je vlada izgradila novi školski zakon, po kome je sva pučka nastava državna, sve predmete, pak i vjeronauk će predavati državni učitelji; knjige za vjeronauk odobrava ministar vjera; privatne škole mogu samo ondje biti, gdje nema državne. Prečasni je episkopat predstavkom i osobno preko užeg odbora protiv toga prosvjedovao, ali nije ni odgovora dobio kao ni na gornji prosvjed. — 17. siječnja 1921. je pokrajinska vlada zabranila Marijine kongregacije u Bosni i Hercegovini. U Hrvatskoj je također pokr. vlada 8. stud. 1921. zatražila potpunu vlast nad Mar. kongregacijama. Kat. episkopat je 5. svibnja 1921. jasno izjavio, da te kongregacije kao crkvena ustanova spadaju samo pod ckvenu vlast. A odgovor? Vlada je zabranila Marijine kongregacije početkom listopada 1922. u Gospiću i Senju, a već prije u Otočcu. — Dok vlada u Hrvatskoj hoće da dobije u vlast ili ti finim načinom ubije nutarnji život Marijinih kongregacija na srednjim školama (jer se tobože protiv § 20 i 21 školskom pavičniku, da školska mladež ima svoja udruženja bez nadzora profesora; dočim se na to ne poziva glede Sokola, gdje profesori nemaju nikakvog upliva ili ingerencije), dotle im dozvoljava udruženja slobodne misli (dakle skroz protukršćanska i protiv svake vjere). Godine 1920. katolički je episkopat zabranio katolicima, da učestvuju u Jugoslavenskom Sokolu, jer je sokolska ideja po izjavi samih sokolskih prvaka protukršćanska. A vlada? 19. siječnja 1921. određuje, da se sva srednjoškolska mladež ima priključiti Jugoslavenskom Sokolu. I početkom listopada 1922. je po svim srednjim zavodima pročitana nova vladina odredba, po kojoj se zabranjuju udruženja osim Jugoslavenskog Sokola. — Otpali svećenici, t. zv. »žuti svećenici«, nadoše potporu u vladi. Ona ih je amo tamo namjestila po svojim uredima i školama u Hrvatskoj, Bosni, Bačkoj, Bana-

tu i Baranji i Srbiji. Nadalje vlada ukida katol. praznike bez svakog sporazuma s katol. episkopatom. Bogoslove i svećenike pozivlje u vojsku. Agrarna je reforma tako provedena, da je kat. episkopat usmeno i pismeno tražio kod vlade lijeka tome. Episkopat se je napokon opširnomo predstavkom 6. svibnja 1921. i 26. siječnja 1922. obratio vladi. Na to još nije dobio odgovora. S pravoslavnicima se tako ne postupa. Početkom rujna 1921. je vlada pravoslavnom patrijarhi vratila daljski posjed, a 1. listop. 1922. pravoslavnim manastirima se vraćaju sva agrarnom reformom oteta imanja! — Hajka na katol. Crkvu se i dalje nastavlja. Zagrebačka vlada nesmetano ukida u okt. i novembru 1922. Marijine kongregacije ili im onemogućuje djelovanje. Kat. episkopat je protestirao u Beogradu i Zagrebu. No mjesto odgovora, ta vlada dalje šikanira M. kongregacije, te čisto crkvene ustanove.

Zašto sve ovo navodimo?

Da ne bismo pomislili, da francuska, portugalska, talijanska i druge vlade progone katoličku Crkvu u onim zemljama, jer je tobože ondje moda i veliki si narodi to mogu dozvoliti, dok je u nas kao u maloj državi nemoguća kulturna borba; u nas, gdje najprije moramo urediti državnu zgradu gospodarstveno i politički. Ne smijemo biti poput noja, koji pri neprijateljskom progonu zabije glavu u pijesak i ne vidi najbliže pogibelji. Val evroskog raskršćanjivanja je prešao sa Zapada i preko granica naše nove države. I ovdje je prije rata i još više iza rata rašireno liberalstvo i udomaćila se »slobodna« protukršćanska misao. Ta odavna framasunstvo ima mnogo svojih loža i podružnica. A zar je loža za to, da bude neka dekoracija naših gradova? Da se kod nje raspravlja o novoj estetici, građenju putova, zidanju novih bolnica, pravljenju seruma protiv tuberkuloze ili proslavi prvog hrvatskog kraljevstva? Naivnici mogu tako misliti, jer gledaju samo očima, a ne umom; vide danajskog konja izvana a ne slute jadni što je u njemu skrito.

Pogibelj je tu, da i nas i katoličku Crkvu u SHS val kulturne (tihe za sada) borbe ne pokrije, dok još drijemamo i tekar hoćemo da se probudimo i ustanemo; pogibelj je tu, da iskoče iz konja živi vojnici i predadu kršćansku Troju protukatoličkom neprijatelju; da Filisteji potuku nepripravne Izraelce i odvuku im zavjetni kovčeg. — Pogibelj je to veća, što je loža za SHS već napravila nacrt navale i već je započela prvim okršajem. A katolici? Samo je malen dio njih organiziran i pripravljen; većina ne zna ili neće da zna za borbu, spava kao Jona za oluje na dnu broda mirno i spokojno. O toj većini vrijedi opis, koji nalazimo u Knjizi Sudačkoj u doba Barakovo: »Vode Isaharovi bjehu s Deborom i idahu za stopama Baraka, koji se baci u pogibelj kao u zjalo. Ali Ruben bijaše med sobom podijeljen i prepirka se nađe med njegovim junacima. Zašto stojiš izmed dviju granica, da slušaš blejanje tvojih stada? Galaad osta miran s onu stranu Jordana, Dan zabavi se kod svojih lađa (Jope); Asar ostade na obali morskoj i stajaše u lukama svojim. Ali Zabulon i Neftali da-

doše dušu svoju na smrt na polju Meromskom« (5, 15—18). Dva plemena se tu bore za Boga i vjersku slobodu, a drugi se prepiru među sobom o sporedne stvari ili se bave svojim poslom i gospodarstvom. Ovi se ne ispričavaju niti kao uzvanici u evandeoskoj gozbi, nego jednostavno omalovažuju i ignorišu glas bojne trublje. Ne bi li Debora našla u državi SHS mnogo ovakovih katolika, koje bi ona oslovila još gorčijim pozdravom nego li ljude iz plemena Ruben, Dan i Asar? Ne bi li ih prekorila, što »oni ne poznaju djela Gospodnja« (Ps. 27, 5) i ne znadu, da svako pokoljenje u sebi i svom radu nosi svoju budućnost: blagoslov i nesreću?

III.

Bilo je g. 1900., dva dana prije I. hrvatskog katoličkog sastanka u Zagrebu. Dva su prijatelja išla na zagrebačku goru. Lagano su se penjali kroz šumu od sela Šestina preko Kraljičina zdenca k vrhu. Obojica su bili akademski izobraženi i u podmakloj dobi. Razgovarali su se putem o budućnosti Evrope i naše domovine.

— Što misliš o katoličkom sastanku, koji će biti preksutra?

— To je vatra, koja se diže iz slame. To je manifestacija klerikalna. Ako katolici počnu organiziranjem raznih staleža kao u Sloveniji, imat ćemo iste prilike kao ondje. Kod nas je 99 postotaka agraraca, dakle konservativnog elementa, a taj je redovito pod uplivom svećenstva. Kod nas je sreća, što katoličko svećenstvo pripada svim političkim strankama i ne uvodi staleško organiziranje masa.

— Ali će doskora nadoći, jer Slovenija nije daleko. Mahnič doduše sada osamljen na otoku Krku kao Napoleon na onome sv. Jelene. On je proveo diobu duhova kod Slovenaca. Čujem, da ispituje teren među hrvatskim katolicima i da kani osnovati časopis poput »Rimskog katolika«, u kome je tako brzo otcijepio katolike od liberalaca i omogućio organizovanje klerikalaca. Ako dođe do slične diobe duhova, onda će nas katolici prestići i pobijediti.

— Što bismo uradili, da to predusretremo?

— U svojim novinama mi stariji moramo se čuvati napadaja na vjeru i tetošiti katoličke svećenike; mlađi neka osnuju svoju kulturnu grupu i ovi neka vođe vojnu. No to valja da oprezno provedu i neka izgleda, kao da to čine izazvani. Toliko glede grupe mlađih, koji dođe iz Praga. Mi ćemo stariji zadržati »Obzor«, novčane zavode i političke mandate. Mlađi imaju zadatak, da nasrću. Ako dođe do trializma, vlast će biti u našim rukama. Onda ćemo dati svim vjerama jednaka prava, socijalne demokrate ćemo turati naprijed i uzeti ih k sebi u vladu, uvesti ćemo civilnu ženidbu, školu neutralnu bez vjeronauka, strogu rastavu Crkve i države; konfiscirati ćemo sva svećenička i crkovna imanja. Kada klerikalce osiromašimo i oduzmemo im svaki državni upliv, onda će nadoći ideal humaniteta: bez vjere i monarhije. Do prve ćemo tačke doći u 30 ili 40 godina, a drugo ovisi o

vanjskoj politici. G. 1889. su »naši prijatelji« zaključili u Parizu prigodom proslave stogodišnjice francuske revolucije, da mora doći do evropskog rata prije 200 godišnjice opstanka reformirane lože (1923). Posljedica će tog rata biti, da će katolici Evrope opet morati u katakombe kao krstice, ako se za rata ne odreknu svoje organizacije i vjere. Na Balkanu će svakako iza tog rata biti bez upliva. Mi ćemo doći i tada sigurno na kormilo. A onda? Prije 1940. katolički će svećenik umirati i ne će moći da živi; morat će kao u Francuskoj biti obrtnikom ili nešto drugo, da preživi, a tako će malo mladića ići u taj stalč. Siemeništa će se isprazniti, biskup ne će imati socijalnog ugleda. Agrarnom reformom podijeliti ćemo crkvena i popovska zemljišta med seljake, pa će i ovi biti uz nas. Crkvene kuće i novac ćemo zaplijeniti, da uvedemo time državno osiguranje radnika, a tako ćemo za sebe imati i radnike. To ćemo sve lagano i postepeno provesti.

— Ali onda ćemo morati tako postupati i s pravoslavnom crkvom i svećenstvom.

— Ne; oni su sasva ovisni o svakoj vladi, jer nemaju pape ni u zemlji ni izvan države. Ministar je vjere njihov šef. Možda ćemo i pravoslavne ipak pritisnuti u ime ravnopravnosti, ako ostanemo u sklopu trializma. Dode li do raspada srednje Evrope, pravoslavlje će nam služiti, da udarimo klin u lijes katoličke crkve u Hrvatskoj.

— Ne će Hrvati prelaziti u pravoslavlje, jer to oni ne vole.

— Ta i nije nam do toga, nego da oslabimo klerikalnog »zmaja« i njegovu najezdu. Možda ćemo stoga kao uspješnije sredstvo presaditi protestanske sekte i pokret za liturgiju u živom jeziku. Za ovo je zadnje lako zagrijati rodoljubne Hrvate; papa ne će na to pristati, i onda će Hrvati osnovati svoju crkvu. Time ćemo postići isti cilj i ako drugim putem: oslabiti ćemo katolike i njihovu otpornost. Naše će novine neprestano trubići, da su tome krivi katolički Slovenci, odakle hoće da amo k nama prijede novi katolički pokret Dra Mahnića i Dra Kreka.

*

Od ovog je razgovora prošlo 10 godina. Cijepanje je duhova u razvitku po hrvatskim krajevima. Sve više su izbijale dvije vojske: katolička i protukatolička. Te je godine sjedio u svojoj sobi mladi svećenik, pun revnosti i neumoran radiša za katolički pokret. Naprama njemu je stariji svećenik. Izmed obojice razvi se ovaj razgovor:

— Vi ste mladi, neiskusni i naprasiti i hoćete, da sav svijet ide za vama. Hoćete, da sve vas sluša i evo ste doveli stvari do toga, da je cijela domovina razdijeljena u dva tabora kao u doba rata. Nijedan intelektualac ništa ne drži do nas svećenika, radnici se odbiše, ni seljaci nas neki ne pozdravljaju. Od novina nitko nije siguran; ne možeš popiti javno ni čaše pive, a da nas novine ne napadnu. A te su novine bile prije susretljive, gospoda učtiva, seljaci tihi, radnici ovisni; svak nas je častio.

— To pokazuje, da je katolicizam bio samo vanjski namazak. Tim ljudima nije bila ni pamet ni srce ni duša ni čitavo biće katoličko. Te ljude dakle valja obratiti i osvojiti za Krista. To je nemoguće, ako se ne počne najprije cijepanjem. On je i rekao: »Tko nije sa mnom, taj je protiv mene«. Treba obnoviti svijet, ako ne ćemo da ostari, a starost je u duhovnom životu isto što i smrt. Naš katolički pokret ide za tim, da »sve obnovi u Kristu« prema želji Pija X. Valja početi s prosvjetnim, vjerskim, znanstvenim pokretom; treba organizirati ljude po staležima. I politika se mora postaviti na kršćanska načela, te ili stare stranke za to predobiti ili novu osnivati. I ako je bolje da bude samo jedna politička stranka svih pravih katolika, ipak slobodno neka bude u jednom narodu i više katoličkih stranaka. Glavno je, da se sav javni život stavi na temelj Kristovih načela. U svim državama Evrope već su katolici ovo i proveli i domala će oni imati odlučujuću riječ i u upravi države, a konačno će osloboditi njezinu upravu rukâ liberalaca. Zašto da nam oni kroje sudbinu? U demokratskim državama je moć jedino u organizacijama pa državnu vlast imaju oni, koji raspoložu glasovima puka. Mi katolici dakako hoćemo da stalešku i uopće svaku organizaciju temeljimo na vjerskoj organizaciji i nutarnjem životu prema duhu katoličke Crkve.

— Ali borbe nam ne treba!

— Dakako, kada bi katolički neprijatelji pustili nas i naš rad u miru. Mi moramo kao nekoć u Judino doba jednom rukom zidati hram i drugom se boriti od neprijateljskih strijelica. Poželjno je i bolje bi bilo, da je kod nas tako dobro s kršćanskim življenjem te se i država i javnost vladaju po Kristovim propisima, pa nam ne bi ni trebalo katoličkog pokreta za obnovu duhova. No što ćemo? Poganstvo je, čas pritajano čas otvoreno, u neprestanoj borbi s katoličkom Crkvom. I osobito je ovo preotelo maha u Evropi ovih zadnjih 50 godina. Val je neopoganstva velik i nema nasipa, koji bi ga zaustavio na hrvatskim granicama. U toj poplavi ili potopu tko da nas spasi? Dok neprijatelj na nas stupa sa svojim organizacijama, planom i taktikom, mi zar da ga čekamo goloruci, bezbrižni, čak pospani? Bog je pripuštao krvave progone za prva tri vijeka kršćanska, zatim razne sekte, onda islam, pa kasnije razne borbe, skizme i otpade. Čemu to? Da katolici budu potpuni kršćani. I danas ima državni liberalizam tu zadaću, da katolike probudi, neka se odupru modernom vjerskom poganstvu kao u svoje doba braća Makabejci. Uzdati se moramo neograničeno u Boga, jer »Gospod je snaga naroda svojega i obrana, koji spasava pomazanika svojega« (Ps. 27, 8)). Tako su se uzdali i Makabejci. No oni zadoše i u borbu, jer su znali, da Bog ne pomaže lijenivce i nehajnike, koji »ne razumiju čine Gospodnje niti diela ruku njegovih« (ps. 27, 5). I Crkva Božja obnavlja našu nutarnjost sakramentima i milošću, a zašto da se ne bismo odlučili i na preporod naše javnosti, znanosti, umjetnosti, književnosti i politike i svega? Nekoć je staro poganstvo bilo jače i šire i ipak ga je kršćanstvo svladalo. I sada je

slabije poganstvo, a Krist Bog i njegova moć u Crkvi je vazda, samo treba da mi savremeno primjenjujemo Kristova načela na savremene prilike i uspjeh ne će izostati. Sadašnji vijek je vijek organizacijâ. . .

— To ne razumijem. Vi mladi zabacujete bratovštine, nabožna društva, česte s. pričesti?

— To ne. To nam dapače mora biti oslon i cilj, jer znamo za riječ Kristovu: »Ja sam pravi čokot. Kao što loza ne može roda roditi sama od sebe, ako ne bude na čokotu, tako ni vi, ako u meni ne budete« (Iv. 15, 4). Naše organizacije ciljaju na to, da svi katolici poput prvih kršćana idu češće k izvoru obnove, k ispovijedi i pričesti, i tako neka budu spojeni s Isusom. Zato i preporučamo i bratovštine i Marijine kongregacije i svaku nabožnost. Jedno činimo, drugo ne propuštamo.

— Vi mladi imate toliko pogriješaka.

— Ljudi smo. Zato su i stariji tu, da nas upozore. Jednom je Mgr. Bulić zgodno kazao na javnoj katoličkoj sjednici u Splitu: »Ostario sam i moj se rad kretao na znanstvenom polju. Kada vidih rad mladih na socijalnom i javnom području, čekao sam i nijesam osudio. Pojedine mane nijesam odobravao, iako mi je mio bio ukupni pokret. I taj pokret nam je donio lijepih uspjeha i neka ga pomaže tkogod može«.

IV.

Katolički pokret odgovara naravi i savremenim prilikama. To je pitanje ne samo samoobrane, nego i građanske slobode. Tako Pijo X. piše 18. svibnja 1909. nadbiskupu Emilijskom: »Iskustvo je pokazalo, da kršćanska pučka akcija, socijalna po kršćanskim načelima, odgovara osobito prilikama vremena, te je najbolji oblik osobitog pučkog apostolata, pa će ona donijeti ne male koristi vjeri i državi, samo ako ta akcija ostane pod vlašću i nadzorom onih, koje je Duh Sveti postavio za upravitelje Crkve«. Isti papa preko kardinala Merry del Vala 3. veljače 1910. hvali socijalno organiziranje i potiče na daljni rad. Slično 19. ožujka 1909. i naglašuje, da »je svakog pokreta duša i život vrhovna crkvena vlast« i zato neka se svi u pokretu drže propisa sv. Stolice. Ovaj je papa 11. lipnja 1905. katolički pokret preporučio toplo svim biskupima Italije, a 18. prosinca 1910. biskupima brasilijskim; 6. siječnja 1912. je taj pokret u Rimu podvrgao svome vikaru. Leon XIII. je također pisao: »Svi uviđaju, da u Francuskoj kroz više godina razni i važni zakoni državni neprijateljski smjeraju protiv vjere i dosljedno protiv interesa narodnih. To žalosno potvrđuju i činjenice. Jadna Francuska! Bog sam može izmjeriti ponor zala, u koji je ovakovi zakoni tjeraju; zakoni, koji zloporabom hoće da iščupaju iz duha i srca Francuzâ vjeru, koja ih je učinila tako velikim. I evo upravo to je tlo, na kome — ostaviv na stranu svaku političku nesuglasicu — svi se ljudi dobre volje moraju složiti kao jedan čovjek i boriti se svim zakonitim i poštenim sredstvima protiv ovim progres-

sivnim zloporabama zakonodavstva. To ne zabranjuje poštovanje, koje smo dužni postavljenim vlastima. Ta nijesmo dužni poštovanja i još manje poslušna bez granica svakoj zakonodavnoj odluci, koju izdadu te iste vlasti. Neka se ne zaboravi, da je zakon odredba izdana prema razumu i koju za opće dobro objelodanjuju oni, koji u tu svrhu primiše vlast. Prema tome nikada nitko ne može odobriti one tačke zakonodavstva, koje su neprijateljske vjeri i Bogu. Dapače naprotiv svatko je dužan, da ih osudi. Znamo dakako, da bezbožac niječe ova načela, jer žalibože zlorabi svoj um i još više svoju volju. Ali napokon bezboštvo je odvratna zabluda i neće — budi rečeno na čast čovječanstvu — nikada uništiti svijest o Božjim pravima, da uvede na njihovo mjesto obožavanje države. Ta su označena načela, koja moraju ravnati našim ponašanjem prema Bogu i ljudskim vladama, pa nijedan nepristran čovjek ne će moći optužiti francuske katolike, što, ne štedeći ni napora ni žrtve trude se da svojoj domovini očuvaju ono, što je za nju uvjet spasa, što sadržava toliko slavni predaja u povijesti i što nijedan Francuz ne smije zaboraviti. Svi su državljani obvezani, da se udruže i u narodu očuvaju pravu vjersku svijest i da je brane do potrebe, ako jednom bezbožna škola usprkos prosvjeda sa strane naravi i povijesti htjedne da ukloni Boga iz ljudskog društva i uništi na dnu ljudske savjesti čudoredni smisao. O toj tački ne može biti nikakove razlike u mišljenju kod ljudi, koji nijesu izgubili pojam poštenja«. (U encikl. 16. veljače 1892.).

Isti je papa 18. prosinca 1903. izdao poseban motu proprio glede naputka, kako da se vodi katolički pokret.

Katolički pokret nije svojina ni mladih ni starih, nego je djelo svih katolika dobre volje pod nadzorom katoličkih biskupa. I taj je pokret pokazao sjajnih uspjeha; to je nova katolička renesansa. Njegova je zasluga, da katolici u Belgiji imaju vladu u rukama, a tako učestvuju u Njemačkoj i Austriji, Češkoj, Ugarskoj, Poljskoj i Italiji. Dapače u Nizozemskoj dobiše, da im država pretežno protestanska, uzdržava konfesionalne škole; u Italiji dobivaju građanske slobode, o kojima pred 20 godina teško bi tko bio i slutio. Moć se je organizacija katoličkih pokazala za evropskog rata, te je s pravom ustvrdio F. Muckermann: »Iz razvalina se diže, jak kao nikada prije, neslomljivi Rim. Je li tko ma i pomislio na to, kada su tolike krune pale u prah, da bi i tiara mogla pasti?« (Euch. Völkerbund 1922).

